

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Informativna bilješka o sudskoj praksi Suda br. 102

Novembar 2007.

D.H. i drugi protiv Češke Republike [Veliko vijeće] - 57325/00

Presuda od 13.11.2007. [Veliko vijeće]

Član 14

Diskriminacija

Raspoređivanje romske djece u "specijalne" škole: *povreda*

Član 35

Domaći sud najviše instance nije zahtijevao od podnositelja predstavke da iscrpe domaće pravne lijekove za koje je tužena Vlada tvrdila da su ih trebali iskoristiti: *preliminarni prigovor je odbačen*

Član 46

Član 46, stav 2

Izvršenje presude

Mjere općeg karaktera

Potreba za općim mjerama nije dokazana obzirom da je sporni zakon ukinut, a odbor ministara je dao preporuke: *zahtjev je odbačen*

Činjenice: Podnositelji predstavke su 18 državljana Češke Republike romskog porijekla. Predmet se tiče njihovog raspoređivanja u specijalne škole temeljem, kako navode, njihovog romskog porijekla. Između 1996. i 1999. godine podnositelji predstavke, koji su u to vrijeme bili maloljetni, raspoređeni su u specijalne škole za djecu sa intelektualnim poteškoćama, koja nisu u stanju pohađati redovne škole. Prema važećim školskim zakonima, odluku o raspoređivanju djeteta u specijalnu školu donosi razrednik na temelju rezultata testa za utvrđivanje intelektualnih sposobnosti djeteta, koji se provodi u centru za obrazovnu psihologiju, uz pristanak zakonskog zastupnika djeteta. Predmetni spis pokazuje da su roditelji podnositelja predstavke pristali, a u nekim slučajevima čak isključivo zahtijevali da se njihova djeca smjeste u specijalne škole. Potom su razrednici dotičnih specijalnih škola donijeli odluke o upisivanju na temelju preporuka centara za obrazovnu psihologiju u kojima su podnositelji predstavke radili psiho-testove. Kopije pisanih odluka o upisu su potom dostavljene roditeljima djece. U odlukama je stajala pouka o pravu na izjavljivanje žalbe, koje ni jedan podnositelj predstavke nije iskoristio.

Osporavajući pouzdanost tih testova i tvrdeći da njihovi roditelji nisu bili adekvatno informirani o posljedicama pristanka na upis u specijalne škole, 14 podnositelja predstavke zatražilo je od stručnog obrazovnog tijela da razmotri, izvan formalnog žalbenog postupka, upravne odluke o njihovom raspoređivanju u specijalne škole. Stručno obrazovno tijelo je utvrdilo da su sporne odluke u skladu sa propisima.

Istovremeno, pozivajući se na članove 3 i 14 Konvencije i član 2 Protokola br. 1, između ostalih odredbi, dvanaest podnositelja predstavke podnijelo je ustavnu tužbu u kojoj su se žalili, *de facto*, na diskriminaciju u općem funkcioniranju sistema specijalnog obrazovanja i na to da nisu bili adekvatno informirani o posljedicama njihovog raspoređivanja u specijalne škole. Tvrđili su da je njihovo raspoređivanje u specijalne škole opća praksa koja je rezultat segregacije i rasne diskriminacije koje se ogledaju u postojanju paralelnih obrazovnih sistema, konkretno specijalnih škola za Rome i "redovnih" osnovnih škola za većinsko stanovništvo. Ustavni sud je odbacio njihove žalbe, djelom zato što nije bio nadležan u toj stvari, a dijelom zbog toga što su žalbe bile očito neutemeljene.

Pravo: Preliminarni prigovor o neiscrppljivanju lijekova je odbačen – Vlada je tvrdila da su podnositelji predstavke propustili iscrpiti domaće pravne lijekove. Ustavni sud Češke odlučio je zanemariti taj propust. Prema tome, bilo bi pretjerano formalno tražiti od podnositelja predstavke da koriste pravni lijek na šta ih ni sud najviše instance nije obavezao.

Meritum – Vijeće je zaključilo, sa šest glasova za i jednim glasom protiv, da nije došlo do povrede člana 14 Konvencije u vezi sa članom 2 Protokola br. 1. U svom mišljenju, češka Vlada uspjela je dokazati da sistem specijalnih škola nije uveden isključivo da bi zadovoljio potrebe romske djece već da su uloženi značajni naponi u tim školama da bi se pomoglo određenim kategorijama učenika da steknu osnovno obrazovanje. Vijeće je primijetilo da se odredbe koje uređuju raspoređivanje djece u specijalne škole ne odnose na etničko porijeklo djece, već da nastoje ostvariti legitimni cilj prilagođavanja obrazovnog sistema potrebama, sposobnostima i invaliditetu djece.

Veliko vijeće je primijetilo, u prvom redu, da su, uslijed svoje burne historije i stalnog pomjeranja, Romi postali specifična vrsta ugrožene i ranjive manjinske skupine i da, kao takvi, zahtijevaju posebnu zaštitu, uključujući i onu u oblasti obrazovanja.

Pretpostavka indirektne diskriminacije: Podnositelji predstavke su ustvrdili da su, zato što su bili smješteni u specijalne škole, bez objektivnog i razumnog opravdanja, bili dovedeni u nepovoljniji položaj u odnosu na neromsku djecu u usporedivoj situaciji i da to predstavlja "indirektnu" diskriminaciju. Dostavili su statističke dokaze, na temelju informacija koje su dobili od razrednika, koji pokazuju da romska djeca čine preko jedne polovine učenika smještenih u lokalne specijalne škole, a da romska djeca čine samo 2.26% ukupne gradske populacije djece koja pohađaju osnovne škole.

Veliko vijeće je prihvatilo da, u nedostatku službene državne statistike o etničkoj pripadnosti učenika, statistički podaci koje su dostavili podnositelji predstavke možda nisu u cijelosti pouzdani. No, ipak, smatralo je da ovi podaci ukazuju na dominantni trend koji su potvrdili i tužena država i nezavisna nadzorna tijela. U svojim izvještajima dostavljenim temeljem člana 25, stav 1 Okvirne konvencije Vijeća Evrope o zaštiti nacionalnih manjina, češke vlasti su priznale da su 1999. godine romska djeca činila između 80-90% ukupne populacije učenika u specijalnim školama, a da se 2004. godine i dalje "veliki broj" romske djece nalazio u specijalnim školama. Prema izvještaju koji je objavila Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI), romska djeca su bila "znatno više zastupljena" u specijalnim školama. Iako je teško ustanoviti tačan procent romske djece koja su pohađala specijalne škole u relevantno vrijeme, njihov broj je bio nesrazmjerno visok i romski učenici su činili većinu u specijalnim školama. Uprkos činjenici da su formulirane u veoma neutralnom tonu, relevantne zakonske odredbe, dakle, imaju *de facto* značajno veći uticaj na romsku djecu nego na neromsku.

U ovakvim okolnostima, dokazi koje su ponudili podnositelji predstavke mogu se smatrati dovoljno pouzdanim i značajnim da dovedu do snažne pretpostavke da se radi o indirektnoj diskriminaciji u sferi u kojoj relevantni organi vlasti ne moraju neophodno dokazivati bilo kakvu diskriminatornu namjeru. Teret dokazivanja, prema tome, leži na Vladi koja treba da pokaže da je razlika u efektima zakona bila rezultat objektivnih faktora, koji nemaju veze sa etničkom pripadnošću.

Objektivno i razumno opravdanje: Sud je prihvatio da je odluka čeških vlasti da zadrže sistem specijalnih škola motivirana željom da se iznađu rješenja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama. Međutim, dijeli zabrinutost drugih institucija Vijeća Evrope koje su istakle da ih brine vrlo pojednostavljen nastavni plan i program koji se provodi u ovim školama, a naročito, segregacija do koje je sistem doveo.

Kad su u pitanju testovi za procjenu intelektualne sposobnosti djece, isti test se primjenjivao na svu djecu, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. Češke vlasti su i same priznale 1999. godine da su "romska djeca sa prosječnim ili iznad-prosječnim intelektualnim sposobnostima" često raspoređivana u ovakve škole na osnovu rezultata psiho-testova i da su ti testovi osmišljeni za većinu, a da nisu u obzir uzimali specifičnosti Roma. Osim toga, razna nezavisna tijela Vijeća Evrope (Savjetodavni komitet za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, ECRI i Povjerenik za ljudska prava) izrazila su sumnju glede podesnosti ovih testova. Sud je smatrao da postoji opasnost da su ti testovi bili pristrasni i da rezultati istih nisu analizirani u svjetlu posebnosti i specifičnosti romske djece koja su ga polagala. U takvim okolnostima, dotični testovi ne mogu biti opravdanje za spornu razliku u tretmanu.

Što se tiče roditeljske saglasnosti, koja je, prema navodima Vlade, bila odlučujući faktor, Sud nije bio uvjeren da su roditelji romske djece, koji su pripadnici ugrožene zajednice i često i sami neobrazovani, bili u stanju ocijeniti sve aspekte

situacije i posljedica davanja saglasnosti za raspoređivanje u specijalne škole. S obzirom na fundamentalnu važnost zabrane rasne diskriminacije, Veliko vijeće je smatralo, čak i pod pretpostavkom da su bili ispunjeni uvjeti za odricanje od prava zajamčenog Konvencijom, da nikakvo odricanje od prava da se ne bude rasno diskriminirano ne može biti prihvaćeno.

U zaključku, Češka nije jedina zemlja koja ima poteškoće u osiguravanju obrazovanja za romsku djecu. I druge evropske zemlje su imale slične probleme. Za razliku od nekih zemalja, Češka Republika se nastojala pozabaviti problemom. Međutim, školski aranžmani za romsku djecu nisu popraćeni zaštitnim mjerama koje bi osigurale da će, u ostvarivanju svoje slobodne procjene u području obrazovanja, država uzeti u obzir njihove posebne potrebe kao pripadnika ugrožene društvene klase. Nadalje, zahvaljujući takvom aranžmanu, podnositelji predstavke su upisani u škole za djecu sa mentalnim poteškoćama, u kojima se prati vrlo pojednostavljen nastavni plan i program u odnosu na redovne škole i gdje su bili izolirani od učenika iz šire populacije. Kao rezultat toga, dobili su obrazovanje koje je pogoršalo njihove poteškoće i ugrozilo njihov daljnji lični razvoj umjesto da im pomogne da se iznesu sa svojim stvarnim problemima ili da se kasnije integriraju u redovne škole i razviju vještine koje će im olakšati život u većinskoj zajednici.

U ovakvim okolnostima, iako je uvažio napore čeških vlasti da osiguraju školovanje romske djece i poteškoće na koje su nailazili u tom procesu, Sud nije bio uvjeren da je razlika u postupanju između romske i neromske djece bila objektivno i razumno opravdana niti da je postojao razuman omjer proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja kojem se težilo. S obzirom da je utvrđeno da je relevantni zakon, koji je bio u primjeni u relevantno vrijeme, imao nesrazmjerno štetan učinak na romsku zajednicu, podnositelji predstavke, kao pripadnici te zajednice, nužno su pretrpjeli isti diskriminatorni tretman.

Zaključak: povreda (trinaest glasova za i četiri glasa protiv).

Član 41 – 4,000 eura svakom podnositelju predstavke na ime nematerijalne štete. Podnositelji predstavke su ustvrdili da je potrebno poduzeti opće mjere na državnom nivou kako bi se otklonile sve prepreke koje stoje na putu ostvarivanja njihovih prava. Međutim, sporni zakon je ukinut, a Odbor ministara je nedavno uputio preporuke državama članicama o obrazovanju romske djece u Evropi.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uslovom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.

© Vijeće Evrope /Evropski sud za ljudska prava
Ovaj sažetak Registrara nije obavezujući za Sud.

Kliknite ovdje za [Informativne bilješke o sudskoj praksi](#)